
Odpowiedzi na pytania Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego dotyczące funkcjonowania studiów doktoranckich

---

W odpowiedzi na pytania dotyczące kwestii związanych z modelem studiów doktoranckich, otrzymane podczas spotkania z Prof. dr hab. Darią Lipińską-Nałęcz - Podsekretarzem Stanu w MNiSW z przedstawicielami środowiska doktorantów (30 października 2014 r.) poniżej prezentujemy szczegółowe omówienie problemów poruszanych podczas spotkania.

1. Jaki jest cel istnienia studiów doktoranckich - doktorat i co dalej - ścieżka kariery osoby, która uzyskała kwalifikacje trzeciego stopnia (stopień doktora)?

Obecnie studia doktoranckie sprowadzone zostały do studiów wyższych, gdzie obowiązuje program studiów z przedmiotami oraz punktami ECTS. Brak wizji studiów doktoranckich oraz dbałości o jakość kształcenia doktorantów doprowadził do usztywnienia programów studiów doktoranckich oraz zaniku internacjonalizacji kształcenia. W ramach obowiązkowej praktyki zawodowej doktoranci prowadzą zajęcia dydaktyczne, a praca naukowa prowadzona jest na podstawie eksperymentów własnych. Sukces doktoranta zależy w większości od pozycji promotora, siły zespołu, w jakim się pracuje oraz determinacji samego doktoranta. Taka sytuacja, potęgowana faktem, że doktoranci mają obowiązki pracownicze, a prawa – mniejsze nawet niż studenckie, może być przyczyną ogólnej frustracji wśród doktorantów, a tym samym – niskim odsetkiem osób kończących studia doktoranckie.

Nie ulega wątpliwości fakt, że czas doktoratu powinien charakteryzować się szczególnymi zasadami, specyficznymi dla tego etapu kształcenia, zarówno na polu naukowym, jak i w życiu osoby, która wybrała taki model swojej kariery. Powinien, być etapem rozwoju, w oparciu o najlepsze wzorce i światowe standardy, a nie etapem powielania wzorców wykształtowanych w czasach poprzedniego ustroju politycznego. Obecny system czyni studia

doktoranckie przedłużeniem czasu studiów i nie daje solidnych podwalin do kontynuacji ścieżki kariery jako naukowca, nie tylko w rozumieniu kariery akademickiej.

W ciągu kilkunastu ostatnich lat liczba doktorantów w Polsce wzrosła. Z jednej strony nasza gospodarka nie jest w stanie zapewnić miejsc pracy osobom z takim wykształceniem. Z drugiej - przy takiej liczbie osób z stopniem doktora i jednocześnie postępującym niżem demograficznym, szkoły wyższe nie są w stanie zapewnić miejsc pracy wszystkim do tego aspirującym. Kierownicy jednostek nie są zobligowani do wprowadzania w programie studiów doktoranckich modułów z zakresu ścieżki kariery naukowca, kształtowania postaw przedsiębiorczych, czy pokazujących wachlarz możliwości dla osób decydujących się na bycie naukowcem. Postawa taka środowiska akademickiego wobec doktorantów nie powinna mieć na celu przeprowadzenia ich przez studia doktoranckie, a potem osadzenia w konkretnym miejscu pracy, ale zaszczepieniu w młodych naukowcach pewnego kreatywnego myślenia na temat kariery naukowej. Skutkiem takiego stanu jest przedwczesne przerwanie studiów doktoranckich lub emigracja za granicę osób kończących studia doktoranckie.

Istota problemu znajduje swoje źródło także w samym podejściu do doktorantów. Obecnie są to „uczestnicy studiów trzeciego stopnia”. Definicja doktoranta powinna nosić w sobie znamiona definicji młodego naukowca, a studia – powinny jedynie być narzędziem do wykształcenia człowieka o odpowiednich kompetencjach i umiejętnościach, przygotowanego do bycia naukowcem – niezależnie od wyboru akademickiego czy pozaakademickiego modelu kariery.

Obecnie wydaje się, że poza akademickim modelem kariery nie ma innych, równie atrakcyjnych możliwości realizacji się dla osób ze stopniem doktora. Państwo nie ukształtowało mechanizmów zachęcających do współpracy nauki i otoczenia społeczno-gospodarczego, w szczególności na poziomie doktoratów. W naszej gospodarce udział centrów badawczych lub firm prowadzących badania naukowe jest niewystarczający, doktoranci nie są w żaden sposób nauczeni w czasie doktoratu samodzielności, kreatywności oraz nie kształcą podstaw przedsiębiorczych, które mogłyby stanowić podstawę do rozważań

na temat założenia własnej działalności. Nie są rozwijane również inne umiejętności i kompetencje, które umożliwiałyby po doktoracie obejmowanie stanowisk kierowniczych oraz ważnych funkcji w Państwie, przez co potencjał naukowy nie jest w pełni wykorzystywany.

Podsumowując, obecnie trudno jest mówić o jakiegokolwiek ścieżce kariery osoby, która uzyskała stopień doktora. Temat ten wymaga przeprowadzenia odpowiednich badań oraz wdrożenia systemowych rozwiązań w tym zakresie przy jednoczesnej współpracy środowiska akademickiego z przedstawicielami otoczenia gospodarczego oraz ekspertami z zakresu zagadnień społecznych w skali globalnej naszego kraju.

2. Czy w instytucjach (badawczych, PAN) powinny być prowadzone studia doktoranckie?

Studia doktoranckie w jednostkach naukowych PAN oraz w instytutach badawczych stanowią niezwykle ważny i nieodłączny element systemu kształcenia na studiach doktoranckich w Polsce. Stanowią niejako uzupełnienie studiów doktoranckich prowadzonych na uczelniach. Bogate zaplecze naukowo-badawcze instytutów PAN i instytutów badawczych oraz dobrze wykwalifikowana kadra naukowa pozwalają realizować wysokiej jakości badania naukowe. Możliwość uczestniczenia w realizacji tych badań przez wybranych absolwentów studiów II stopnia, pozwala na wykształcenie młodych i uzdolnionych naukowców.

Misją Polskiej Akademii Nauk jest wszechstronna działalność na rzecz rozwoju nauki oraz ustanawiania najwyższych standardów jakości badań i norm etycznych, służącą społeczeństwu i wzbogaceniu kultury narodowej. Tworzenie nauki i przekazywanie jej młodszemu pokoleniu odbywa się poprzez relację mistrz-uczeń właśnie podczas kształcenia na studiach doktoranckich. Dodatkowo uwzględniając znaczącą różnorodność instytutów i ośrodków badawczych, a także duży wpływ na różnorodność dziedzin nauki i znaczący wpływ na rozwój gospodarki należy uznać, że studia doktoranckie, podobnie jak w przypadku PAN, powinny być w nich prowadzone.

3. Czy powinny być różnice w organizacji studiów doktoranckich w uczelniach i instytutach (badawczych, PAN)?

Główne komponenty kształcenia na studiach doktoranckich przedstawione w punkcie 7 powinny być **jednolite** we wszystkich jednostkach naukowych prowadzących studia doktoranckie (uczelnie, instytuty badawcze, instytuty PAN). Organizacja studiów, a przede wszystkim program studiów doktoranckich we wszystkich jednostkach powinien być ujednolicony ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązania proponowanego w pkt. 7 dotyczącego praktyk zawodowych: *Praktyki zawodowe w formie prowadzenia zajęć dydaktycznych powinny wynikać ze stosunku pracy doktoranta z uczelnią i nie powinny stanowić elementu programu studiów doktoranckich, przez co nie powinny być im przypisane punkty ECTS.*

4. Czy mają rację bytu niestacjonarne studia doktoranckie?

Zakładając model studiów doktoranckich, polegający na zwiększeniu elitarności tych studiów oraz zapewnieniu wszystkim stacjonarnym doktorantom wsparcia materialnego (wynagrodzenia za pracę naukową i dydaktyczną) uważamy, że niestacjonarne studia doktoranckie powinny stanowić alternatywną ścieżkę rozwoju. Oferta ta powinna zostać skierowana do osób aktywnych zawodowo i niezainteresowanych pracą w roli nauczyciela akademickiego, a często również pracą o charakterze badawczym lub badawczo-rozwojowym. Jedną z motywacji podjęcia doktoratu jest uzyskanie awansu zawodowego/społecznego. Sądzymy, że niezasadne byłoby pozbywanie tej grupy osób możliwości rozwoju własnych kompetencji. Zakładając, że na studiach doktoranckich tylko część doktorantów uzyskuje wynagrodzenie za podejmowaną pracę (choćby w formie stypendium), uznajemy za niezasadne prowadzenie niestacjonarnych studiów doktoranckich. Naszym zdaniem doktorant bez zapewnionych środków do życia zmuszony jest do podjęcia aktywności zawodowej, kosztem realizowanych studiów doktoranckich. W związku z tym ci doktoranci realizują studia niestacjonarnie (bez wnoszenia opłaty), mimo iż formalnie realizują stacjonarne studia doktoranckie.

Uważamy jednak, że niestacjonarne studia doktoranckie nie powinny przygotowywać do pracy w roli nauczyciela akademickiego, w tym nie powinny uwzględniać obowiązku realizacji praktyk zawodowych w formie prowadzenia zajęć dydaktycznych lub uczestniczenia w ich prowadzeniu oraz zajęć rozwijających umiejętności i kompetencje dydaktyczne. Moduł rozwijający umiejętności dydaktyczne powinien być natomiast dostępny dla nauczycieli akademickich realizujących studia doktoranckie w innej jednostce (np. asystentów pracujących w uczelni nieposiadających stosownych uprawnień do prowadzenia studiów doktoranckich). Dodatkowo zdaniem Krajowej Reprezentacji Doktorantów należy ograniczyć liczbę uczestników niestacjonarnych studiów doktoranckich. Liczba niestacjonarnych doktorantów nie powinna przekraczać liczby stacjonarnych uczestników studiów doktoranckich w danej podstawowej jednostce organizacyjnej uczelni lub jednostce naukowej. Obecnie wiele jednostek prowadzi tylko niestacjonarne studia doktoranckie lub liczba niestacjonarnych doktorantów znacząco przewyższa tych stacjonarnych, co należy uznać za negatywne zjawisko.

5. Czy studia doktoranckie powinny być powiązane z otoczeniem społeczno-gospodarczym, a także prowadzone we współpracy z innymi podmiotami, a jeśli tak to jakimi? Czy potrzebne są staże krajowe i w jakich instytucjach?

Rozpatrując tematykę powiązania studiów doktoranckich z otoczeniem społeczno-gospodarczym, należy przede wszystkim uwzględnić strategię jednostki, w szczególności w zakresie zapewniania wysokiej jakości kształcenia i prowadzonych badań naukowych powiązanych z potrzebami otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym rynku pracy. Współpraca z podmiotami zewnętrznymi (jednostki budżetowe, kulturalne, muzea, urzędy oraz podmioty prywatne takie jak firmy zewnętrzne oraz fundacje) wpływa korzystnie na jakość kształcenia na studiach doktoranckich. Otwarcie na wyzwania otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym rynku pracy poprawi funkcjonowanie jednostki oraz w większym stopniu pozwala na jej rozwój. Przyczynia się również korzystnie do rozwoju polskiej gospodarki oraz zwiększa użyteczność społeczną uczelni i jednostek naukowych. Wiele badań prowadzonych obecnie przez korporacje, często kapitałem zagranicznym, mogą być również

dobrze prowadzone przez polskich doktorantów. Niemniej jednak, mimo że w opracowanej, przez wiele jednostek, strategii uwzględnia się potrzebę budowania i utrzymywania relacji z otoczeniem społeczno-gospodarczym, w tym rynkiem pracy, to ten cel nierzadko jest marginalizowany.

Celowe wydaje się podjęcie działań nad określeniem koncepcji rozwoju infrastruktury dydaktycznej i naukowej i stworzenie programu wykorzystania zasobów materialnych przez otoczenie społeczno-gospodarcze. Usystematyzowanie takiej współpracy pozwoli na zwiększenie korzyści płynących dla obydwu stron.

Realizacja staży krajowych w instytucjach naukowych oraz w szczególności w instytucjach otoczenia społeczno-gospodarczego powinna stanowić walor danych studiów doktoranckich. Jednostki powinny mieć możliwość uwzględniania takiej aktywności w programach studiów doktoranckich celem uatrakcyjnienia oferty dydaktycznej. Nie powinno jednak się nakładać takiego obowiązku na jednostki.

Sugerujemy zatem położenie większego nacisku na kwestie współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym, uwzględniając głosy obu stron.

6. Jakość, efektywność studiów doktoranckich, jak badać wewnątrz uczelni (instytutu) oraz przez instytucje zewnętrzne (PKA i CK)?

Studia doktoranckie powinny zostać objęte wewnętrznym systemem zapewniania jakości kształcenia. Jednostki powinny wypracować procedury zarządzania jakością na studiach doktoranckich. W szczególności jednostki powinny zidentyfikować minimalny zakres wsparcia naukowego udzielanego w relacji mistrz-uczeń. Obecnie zakłada się, że większość efektów kształcenia jest realizowana w tej relacji oraz poprzez samodzielną pracę doktoranta. Opiekunowie naukowci jednak nie są często świadomi, jakiego wsparcia doktorantów jednostka od nich oczekuje. W każdym przypadku udzielane doktorantowi wsparcie jest inne i należałoby ustandaryzować jego minimalny zakres. Tak aby opiekunowie wiedzieli np. że powinni przeszkolić swoich doktorantów w zakresie prezentowania wyników

badan naukowych, czy obsługi menadżerów bibliografii jeśli przewiduje się, iż te umiejętności pozyskiwane są w relacji mistrz-uczeń.

Zewnętrznie jakość kształcenia powinna badać Polska Komisja Akredytacyjna w ramach oceny programowej, ze względu na zdecydowanie większe doświadczenie w tym zakresie. Dobrze byłoby włączyć w skład zespołów oceniających również przedstawiciela Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów, jednakże zważywszy na fakt, że w składzie zespołów oceniających obecni są eksperci merytoryczni reprezentujący daną dyscyplinę nie jest to niezbędnie konieczne.

Należy zdecydowanie rozgraniczyć uprawnienia do nadawania stopnia doktora od uprawnień do prowadzenia studiów doktoranckich. Zakres uprawnień do nadawania stopni doktora powinien nadal być w kompetencjach CK. Uprawnienia do prowadzenia studiów doktoranckich powinny natomiast mieć tylko najlepsze jednostki, posiadające co najmniej kategorię naukową B oraz pozytywną ocenę PKA.

Ocena programowa przede wszystkim powinna badać czy kształcenie na studiach doktoranckich wspiera prowadzenie badań naukowych, realizację zakładanych efektów kształcenia, efektywność studiów doktoranckich, wsparcie naukowe udzielane doktorantom, wsparcie interdyscyplinarności prowadzonych prac badawczych oraz internacjonalizację. Ocenie również powinno podlegać funkcjonowanie studiów doktoranckich, wsparcie administracyjne i materialne doktorantów celem eliminacji licznych patologii występujących na studiach doktoranckich.

CK natomiast powinna badać jakość prac doktorskich, zarówno tych prowadzonych w ramach studiów doktoranckich jak i tych prowadzonych poza studiami doktoranckimi. Weryfikacja jakości prac naukowych powinna obejmować również habilitacje i powinna być prowadzona niezależnie od weryfikacji jakości dokonywanej przez PKA.

7. Jak powinien być skonstruowany model programu studiów doktoranckich (moduły uczenia metodologii dydaktyki i badawczej, moduł kształcenia miękkich umiejętności, w tym zarządzania projektami)?

Kształcenie na studiach doktoranckich powinno przede wszystkim wspierać badania naukowe prowadzone przez doktorantów oraz rozwijać umiejętności i kompetencje przydatne do prowadzenia prac badawczych lub badawczo rozwojowych. Głównymi komponentami kształcenia powinny być:

- a) zajęcia obowiązkowe rozwijające umiejętności i kompetencje dydaktyczne obejmujące nowoczesne metody prowadzenia zajęć dydaktycznych takich jak np. *research based learning*, *problem based learning*, *project based learning*, e-learning, praca w grupie w wymiarze co najmniej 5 pkt. ECTS;
- b) zajęcia obowiązkowe z metodologii prowadzenia badań naukowych (w grupie lub indywidualnie w relacji mistrz-uczeń w oparciu o studium przypadków wynikających z badań naukowych doktoranta);
- c) zajęcia praktyczne, obowiązkowe z zakresu pozyskiwania środków na badania naukowe;
- d) seminaria doktoranckie obejmujące prezentacje wyników badań naukowych realizowanych przez doktorantów;
- e) konsultacje naukowe z opiekunem naukowym (celem realizacji efektów kształcenia uzyskiwanych relacjach mistrz-uczeń)
- f) zajęcia fakultatywne w szczególności z zakresu umiejętności miękkich, kompetencji menadżerskich, zarządzania projektami naukowymi, przedsiębiorczości akademickiej, komercjalizacji wyników badań naukowych, etyki w badaniach naukowych, prezentacji wyników badań naukowych, narzędzi przydatnych w pracy naukowej (np. menedżery bibliografii, bazy danych, narzędzia statystyczne), popularyzacji nauki w łącznym wymiarze wynoszącym co najmniej 10 pkt. ECTS;
- g) zajęcia fakultatywne z dyscypliny, w której prowadzone są badania naukowe lub dyscypliny pokrewnej, w wymiarze nieprzekraczającym 5 pkt. ECTS.
- h) staże naukowe i przemysłowe, praktyki kliniczne etc.

Elementy kształcenia nie powinny być konieczne obecne na wszystkich latach studiów doktoranckich, ze względu na potrzebę zwiększenia internacjonalizacji kształcenia

i badań naukowych. W szczególności zajęcia fakultatywne powinny być zrealizowane w okresie 4 lat i nie powinny być przypisywane do konkretnego roku studiów. Doktorant powinien mieć możliwość realizacji zajęć fakultatywnych również poza macierzystą jednostką, co ma szczególne uzasadnienie w przypadku prowadzenia badań interdyscyplinarnych (konieczność uzupełnienia wiedzy z innej dyscypliny). Praktyki zawodowe w formie prowadzenia zajęć dydaktycznych powinny wynikać ze stosunku pracy doktoranta z uczelnią i nie powinny stanowić elementu programu studiów doktoranckich, przez co nie powinny być im przypisane punkty ECTS.

Program studiów doktoranckich powinien określać również zakres opieki naukowej, w szczególności jakie treści kształcenia muszą zostać zrealizowane w relacji mistrz-uczeń oraz do jakich efektów kształcenia powinny prowadzić.

Bardzo ważną kwestią jest, aby zajęcia oferowane doktorantom były w głównej mierze zajęciami praktycznymi w małych grupach, do czego potrzebne jest odpowiednie finansowanie studiów doktoranckich. W chwili obecnej dominuje forma wykładowa, która nie jest odpowiednią formą na tym etapie kształcenia. Studia doktoranckie przede wszystkim powinny koncentrować się na rozwoju umiejętności i kompetencji społecznych doktoranta a tych nie można uzyskać poprzez uczęszczanie w wykładzie. Oczywiście wprowadzenie tego typu form kształcenia wymaga odpowiedniego wsparcia finansowego studiów doktoranckich, ponieważ organizacja zajęć warsztatowych w małych grupach jest droższa niż organizacja wykładu.

8. Jak powinien wyglądać system kontroli zarówno formalnej, jak i jakościowe podejście weryfikacyjne do doktoratów?

System oceny doktorantów powinien być dwojaki. Z jednej strony doktoranci powinni zaliczać zajęcia objęte programem studiów poprzez np. wykonanie projektów oraz zdawanie egzaminów, w szczególności praktycznych. Z drugiej strony należy dokonywać oceny pracy naukowej i dydaktycznej. Działalność dydaktyczna powinna podlegać hospitacjom dokonywanym przez doświadczonych nauczycieli akademickich. Działalność naukowa

powinna być oceniana na podstawie sprawozdań rocznych doktoranta uwzględniających dokonania naukowe.

9. Czy publikowanie programów studiów doktoranckich może być elementem weryfikacji (na zasadzie - publikacja może wywołać reakcję "name and shame"), a także czy może być elementem zachęcającym do podejmowania tych studiów przez cudzoziemców?

Publikowanie programów studiów doktoranckich jest elementem koniecznym, niezależnie od tego czy są to studia dla Polaków czy cudzoziemców. To właśnie dostępność programu studiów doktoranckich jest czynnikiem promującym jak i limitującym chęć podjęcia przez daną osobę studiów III-go stopnia, szczególnie jeśli chodzi o cudzoziemców, którzy cenią sobie przede wszystkim jakość i dopasowanie do ich wizji prowadzenia studiów doktoranckich przez daną jednostkę. Niezbędnym jest posiadać wiedzę, podejmując studia doktoranckie, na temat umiejętności, które nabędzie podczas studiów doktoranckich oraz na jaki rodzaj wiedzy kładzie się nacisk w danej jednostce.

Czy publikacja programów studiów doktoranckich może wywołać reakcję „name and shame”? Jest to możliwe w sytuacji, gdy okaże się, że treść zawarta w programie studiów nie pokrywa się z rzeczywistością lub całkowicie odbiega od obecnych standardów kształcenia na świecie. Cudzoziemcy są szczególnie wymagającą grupą uczestników studiów (niezależnie od stopnia tych studiów), które wiedzą co chciałyby osiągnąć poprzez studia doktoranckie, wiedzą w jaki sposób chcą to osiągnąć. Jeśli dana jednostka deklaruje zrealizowanie określonych celów, niejako zobowiązując się do tego publicznie poprzez publikację, to doktorant ma prawo domagać się realizacji programu w sposób dokładnie taki, jaki został mu on przedstawiony przed podjęciem studiów doktoranckich, gdyż właśnie ten program zachęcił młodego człowieka do podjęcia studiów doktoranckich w danej jednostce.

10. Możliwe drogi dochodzenia do stopnia doktora: studia doktoranckie, indywidualne przewody, doktoraty przemysłowe, doktoraty zawodowe - czy należy rozważać także inne rozwiązania? Jeżeli tak to jakie?

Dyskusja nad sposobem kształcenia, który docelowo ma prowadzić nas ścieżką kariery akademickiej wciąż niewiele mówi się o modelu kształcenia doktorantów. Sposób odbywania studiów doktoranckich i dochodzenia do stopnia doktora pomimo określenia przepisami, również nie jest jeszcze dopracowany, tak aby osoba która uzyskała stopień doktora miała zapewnione miejsce pracy w kraju. W wielu publikacjach można doszukać się więcej pytań takich jak: „W jaki sposób kształcenie doktorantów odbywa się dzisiaj w poszczególnych uczelniach?”, „W jakim kierunku powinno zmierzać kształcenie doktorantów?” Studia doktoranckie, które są studiami trzeciego stopnia na tą chwilę mają określony model kształcenia, lecz coraz częściej odbiega się od aspektu modelu praktycznego, który powinien być w szczególności uwzględniony. Trzeba również nadmienić aby studia doktoranckie były efektywne należy uwzględnić wszystkie aspekty studiów doktoranckich, a w szczególności przygotowanie do zawodu poza uczelnią, pracę twórczą oraz nauczanie na najwyższym poziomie.

Dzisiejsze czasy pokazują, iż rynek pracy również ma swoje oczekiwania wobec osób, które ukończyły studia trzeciego stopnia: umiejętności uczenia się, komunikowanie się ze specjalistami, z mediami, zarządzanie projektami, zespołami badawczymi, elastyczność, przedsiębiorczość, umiejętności syntezy i oceny potrzebnej do rozwiązywania krytycznych problemów w badaniach, wykazywanie się autorytetem, innowacyjnością, autonomią oraz trwałym zaangażowaniem w rozwój nowych idei i procesów w najważniejszych kontekstach pracy zawodowej, umiejętność praktycznego wykorzystania metod badawczych, samodzielnego zaplanowania i przeprowadzenia projektu badawczego, umiejętność komunikacji z współpracownikami, ekspertami w swojej i innych dziedzinach, zdolność do planowania swego rozwoju intelektualnego, inicjatywa w określaniu nowych obszarów badań i tworzenia nowych miejsc pracy, odpowiedzialność, samokrytycyzm przyczynianie się do postępu społecznego i/lub kulturalnego w społeczeństwie opartym na wiedzy. Światowe trendy również dają nam coraz częściej przykłady, iż uczelnie kształcą doktorantów przy współpracy z interesariuszami zewnętrznymi, co skutkuje dla doktorantów większymi możliwościami: zwiększoną ilością zajęć praktycznych, większymi możliwościami

na realizację badań a przede wszystkim większymi możliwościami wykorzystania realizowanej pracy.

Zasadnym jest zastanowienie się nad modelem kształcenia doktorantów oraz nad dokładnym określeniem ich kariery naukowej. Rozważenie kwestii studiów doktoranckich, indywidualnych przewodów, doktorantów przemysłowych i zawodowych nie jest tematem nowym, który nie istnieje na świecie. Podstawowym celem studiów doktoranckich jest przygotowanie do samodzielnej pracy badawczej oraz uzyskania stopnia naukowego. Łączenie pracy zawodowej z rozwojem naukowym daje dodatkowe możliwości pogłębiania wiedzy w wąskiej specjalizacji. Dodatkowo stanowi możliwość uzyskania korzyści zarówno dla firm jak również dla uczelni.

Doktorat rzadko pojawia się jako wymóg w ogłoszeniach pracodawców (wyjątkiem są ogłoszenia instytucji badawczych, form R&D). Istnieje sprzeczność, która polega na tym, że osoby z tytułem doktorskim zwykle przewidywane są, jako osoby do pracy na stanowiskach kierowniczych, wyższych. A tam, oprócz wiedzy, liczy się także doświadczenie, którego najczęściej absolwenci studiów trzeciego stopnia nie posiadają, gdyż trudno jest pogodzić studia doktoranckie z pracą na pełnym etacie.

Uważamy, iż ważną kwestią jest określenie ścieżki kariery dla osób realizujących studia trzeciego stopnia. Możliwość realizacji różnego typu doktorantów: doktoraty zawodowe, przemysłowe czy indywidualne pozwolą na jeszcze większy rozwój nauki przy jednoczesnej stabilizacji dla osób realizujących doktorant.

Doktorat zawodowy (i przemysłowy) powinien być odrębną ścieżką dochodzenia do stopnia doktora. Powinien być skierowany głównie do osób prowadzących badania na zlecenie otoczenia społeczno-gospodarczego, często będące w stosunku pracy z instytucją zlecającą badania. Finansowanie takiego doktoratu powinno być wspierane przez otoczenie społeczno-gospodarcze. Dodatkowo część wymaganych efektów kształcenia mogłaby być również zrealizowana w instytucji zlecającej badania. W tym celu można byłoby wykorzystać system potwierdzania efektów uczenia się.

W analogiczny sposób mogłyby być realizowane doktoraty w ramach grantów, w których pracę doktorską stanowi fragment projektu grantowego. W takich przypadkach okres trwania studiów doktoranckich mógłby być określony okresem realizacji grantu. Takie rozwiązanie umożliwiłoby rekrutację do programów grantowych osób nieposiadających wcześniej statusu doktoranta. Źródłem finansowania takiego doktoratu byłby grant pozyskany przez potencjalnego opiekuna naukowego.

Należy rozważyć również w tym kontekście ścieżkę dochodzenia do stopnia doktora, ułatwiającą realizację doktoratu w oparciu o badania objęte tajemnicą przedsiębiorstwa lub państwową. Obecne zasady otwierania przewodu utrudniają realizację tego typu doktoratów, co niekorzystnie wpływa na realizację studiów doktoranckich we współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym.

Doktorat zawodowy, wzbogacony o moduł przygotowujący do pracy nauczyciela akademickiego mógłby być również idealną ścieżką kariery dla osób pracujących w uczelniach nieposiadających stosownych uprawnień do prowadzenia studiów doktoranckich lub nadawania stopnia doktora.

11. Czy miejsce przewodu doktorskiego w programie studiów doktoranckich jest właściwie określone ze względu na ich efektywność - alternatywa dla obecnego modelu - np. roczne lub dwuletnie studia doktoranckie, których ukończenie jest warunkiem otworzenia przewodu doktorskiego.

Naszym zdaniem umiejscowienie przewodu doktorskiego w programie studiów doktoranckich jest właściwe. Jednostki powinny mieć możliwość określenia czy kształcenie trwa rok, dwa, trzy czy cztery lata. Skompensowanie kształcenia do roku jest jak najbardziej zasadne, ale należy mieć na uwadze fakt, że w tym czasie doktorant nie będzie w stanie prowadzić badań naukowych, przez co nie ma możliwości aby efektem tego modelu studiów doktoranckich było otwarcie przewodu doktorskiego, które wymaga przygotowania publikacji naukowej oraz przeprowadzenia wstępnych badań naukowych.

Sugerujemy pozostawienie 2-4 letnich programów studiów doktoranckich, z zastrzeżeniem, że zajęcia obowiązkowe (a, b i c opisane w pkt. 7) oraz co najmniej 50% zajęć fakultatywnych powinny zostać zrealizowane na pierwszym roku studiów doktoranckich (lub co najmniej 20 pkt. ECTS).

12. Umiejdzynarodowienie studiów doktoranckich - studia w językach obcych, staże naukowe - jakie inne mechanizmy są oczekiwane?

Oczekiwania wobec umiejdzynarodowienia studiów doktoranckich:

- Zwiększenie nakładów finansowych na badania naukowe i staże zagraniczne;
- Stworzenie programów grantowych umożliwiających tworzenie międzynarodowych programów badawczych, których wykonawcami i beneficjentami mogliby być tylko i wyłącznie doktoranci;
- Zapraszanie znanych osobistości z określonych dziedzin (np. noblistów) do prowadzenia przynajmniej pojedynczych wykładów;
- Spotkania w formie dyskusji/seminariów/ćwiczeń z praktykami – osobami, którzy aktywnie i z sukcesem komercjalizują wyniki badań;
- Wprowadzenie standardów umożliwiających elastyczną migrację doktorantów między uczelniami, bez wymogu nadrabiania braków programowych po powrocie na macierzystą jednostkę.